

Izhaja
vsak drugi in četrti
četrtak v mesecu.

Naročnina
stane
80 kr. na leto.

Posamezne številke
se dobivajo po 5 kr.

GLASNIK

Naročnino in dopise
pošiljajte uredništvu
»Glasnika«
Poljanska cesta 58.

Oglasila
delavcev, ki nimajo
dela, ali delo-
dajavcev, ki iščejo
delavcev, se vspreje-
majo zastoj!

Krščanski delavci, združite se!

Štev. 17.

V Ljubljani, 11. julija 1895.

Letnik I.

Zveza katoliških delavskih društev.

»Glasnik« je že večkrat povdarjal, da se mora katoliška delavska organizacija razširiti po celi državi. Zato je treba medsebojne zveze kat. delavskih nepolitičnih društev. Ta zveza bi se lahko brž ustanovila, čim bi imeli avstrijski katoliški delavci svoj skupen shod. Da stvar ni težka in da se, jedenkrat pričeta, krepko razvija, nam priča zveza južno-nemških katoliških društev, ki je štela koncem leta 1894 — 56 društev z 11.642 rednih in 2354 izvenrednih udov. Seveda niso še vsa v zvezi; blizu 9000 katoliških delavcev še ni pristopilo. Premožena imajo društva v zvezi 135.557 mark. Dve društvi imata lastne hiše, vredne 481.000 m. Nekatera društva imajo svoje hranivnice in posojivnice; v teh imajo delavci vloženi 107.277 mark; vlagatelj je 1190. Tudi konsumna društva se lepo razvijajo. Zveza podpira vse to, daje navodila, pomaga s svetom in z dejanjem. Posebno pri snovanju zavodov, kjer je tudi z denarjem opraviti, bi se ne dalo brez zveze nič doseči. Društvenih blagajen za slučaj bolezni in smrti je v kat. del. društvih zelo veliko.

Zveza ima svoj list, ki izhaja z imenom »Arbeiter« (Delavec) v Monakovem in ima med društveniki 5341 naročnikov; vseh skupaj pa do 10.000. Ko se bo »Glasnik« tretjino tako dobro godilo, — — — toda, kaj pomaga sama domišljija! V posameznih društvih se plačuje različna udnina od 50 pf. do 15 mark na leto. Udov ima največ kat. delavsko društvo v Avgzburgu, namreč 884, za njim v Reznu 797; 37 društev ima od 100 — 500 udov; pod 100 udov ima 17 društev. V Monakovem je devet kat. delavskih društev, ki brojijo 2354 udov. —

Tudi na Francoskem so naša društva spojena v lepo zvezo, ki ima po svojih pravilih te-le namene: skrbeti za skupne delavske shode, ustanavljati strokovna delavska in poljedelska društva, prirejati ljudske pisarne, kjer se dobiva zastoj poduk in pomoč v pravnih zadevah, podučevati ude v veri in nramnosti, vzbujati posebna društva za družabno (socijalno) znanost, v katerih se delavci vzbujajo in vzgajajo. Zveza skrbi tudi za poduk v govorništvu in ima že celo vrsto delavskih govornikov, ki so kos vsakemu nasprotniku.

Francoska zveza je imela pred tremi tedni svoj shod. Najlepše znamenje za njen zdravi temelj je to,

da se ga niso v velikem številu udeležili samo delavci, marveč tudi katoliški delodajavci. Pri ti priliki naj pojasnimo neko važno stvar. Najgrja in nesramna laž je to, ko »Delavec« poštene katoliške može devlje v jedno vrsto z židovskimi izsesovavci. Ogleda naj si n. pr. tvornico Fr. Brandtsa v München-Gladbahu, ali Viljroa (Villeroy) in Bah-a v Mettlahu, ali I. I. Harmela v Val de boá (Val des Bois) pri Remsu i. t. d. Vsi resnično katoliški delodajavci skrbé za svoje delavce. Tvorničar Harmel je v svoji oporoki svojim otrokom zapisal te-le besede: »Ljubite naše ljube delavce; bili so moji otroci; namestu mene jim bodite sedaj očetje; nadaljujte jih voditi k Bogu in izkazovati jim dobro!«

Potem ni čuda, če pridejo k shodu katoliških delavcev tudi taki delodajavci, da se skupno pomenijo o skupnih namenih. Znamenit je z letošnjega zveznega shoda sklep proti prisilnim zavarovalnicam za slučaj bolezni, nezgode in starost. Shod se je izrekel za slobodne, društvene zavarovavnice. S tem je pokazal, da ne zaupa svoji vladi, ki se res živi s samimi goljufijami. Sklenilo se je dalje, da naj se ustanavljajo delavska društva po posamnih farah, ne pa po celih okrajih, ker se tako delavci premalo poznajo. Prihodnje leto bode shod v Remsu. Veselje in žalost nas navdaja, ko pišemo to lepo poročilo. Veseli nas, da se krščansko-socijalna misel med delavskim stanom po širnem svetu tako lepo razcvita in rodi že bujne sadove; žalost nas pa peče, ako se spominjamo svoje domovine in vzbuja se nam samo jedna želja! Bog daj, da bi mogle raztresene posestrime delavske družbe na Slovenskem in v Avstriji podati si čim najpreje svoje roke v trajno, blagonosno in nepremakljivo zvezo!

Delavci, obrtniki!

Otvorilo se je dné 7. t. m. prvo ljubljansko delavsko konsumno društvo. Namen tega društva je, preskrbljevati svojim udom dobra in cena živila. Čas, v katerem živimo, zahteva, da si po vseh svojih močeh pomagamo sami olajševati svoje težavno življenje.

Posamezniku je težko, da, nemogoče si pomagati. Naša pomoč, naši boljši časi so le v združenju. Zato so nekateri sprožili misel, da bi si delavno ljudstvo v Ljubljani vstanovilo lastno konsumno društvo. Ta misel je postala dejanje. Vstanovilo in otvorilo se je delavsko konsumno društvo. Novo vstanovljeno konsumno društvo vam ponuja razno za živež potrebno blago, kakor: specerijsko, moko, vino in druge domače in tuje pridelke; poleg tega bo skrbelo društvo za drva, premog in obleko. Obrtniki bi lahko kupovali svoje obrtne potrebščine po nizkih cenah. Zato odbor pozivlje vse delavno ljudstvo obojega spola, naj se prav pridno vdeleži koristi tega društva. Naj ne bo v Ljubljani delavske družine, ki bi ne bila pri konsumnem društvu. Pri plačevanju deleža je tako vrejeno, da prav vsak delavec lahko postane ud. Vpisnina znaša 50 kr., delež pa 15 gld., ki se pa lahko vplačuje po 25 kr. na teden. Ko se je plačal prvi obrok deleža, ima deležnik pravico kupovati v zadrugi prodajalnici. Na ta način je omogočen vsakemu pristop k zadrugi. Oglasi se lahko v pisarni slov. kat. delavskega društva, Turjaški trg 1, vsak dan od 7—9 zvečer. Komur je res mar zboljšanje in čast delavskega ljudstva, naj postane ud ljubljanskega konsumnega društva! Bog daj temu podjetju svoj blagoslov! Odbor.

Naša organizacija.

V nedeljo je imelo delavsko konsumno društvo na Rožniku sveto mašo, katero je daroval č. g. dr. Krek. Z Bogom začni vsako delo, da bo dober uspeh imelo, pravi pregovor. Tako se je pričelo tudi naše delavsko konsumno društvo z božjo službo. Upamo, da nam Bog da svoj blagoslov in da bo društvo vspevalo v korist in čast ljubljanskega delavskega ljudstva.

Slov. kat. delavsko društvo*) v Ljubljani je praznovalo v nedeljo 23. jun. na Šmarni gori prelepo slavnost obletnice, kar se je sprožila pod Šmarno goro misel ustanoviti društvo. Ljudstva iz Ljubljane in okolice zbralo se je nad 800 oseb. Ob 1/2 10 uri pričela se je služba božja s slavnostno primernim cerkvenim govorom. Po pridigi je bila sveta maša in pete litanije, ter nazadnje zahvaljena pesem. Ganljivo je bilo slišati, kako je odmevalo po cerkvi pri litanijah, ko so vsi zbrani skupno peli, priporočujoč sebe in svoje Materi Božji. Večina romarjev je šla po službi božji v Vižmarje k Žibertu, kjer se je ob 1/4 2 pričel shod, ki ga je otvoril društveni predsednik Trtnik s pozdravom navzočih.

Nato je nastopil Ciler, ter je v krepkih in dobro premišljenih besedah kazal nedostatke in krivico sedanjega volivnega reda. Krepko je zavrnil novo reformo, katero je sklenil pododsek volivnega odseka. Povdarjal je konečno, da edino občna volivna pravica, kakoršno zahtevamo delavci, je pravična. Ker morajo vsi stanovi nositi državna bremena, naj imajo tudi vsi državljanske

pravice. Če tudi delavci nosijo sicer najtežje breme, nočejo jim priznati volivne pravice. Konečno stavi resolucijo za občno volivno pravico, in ob enem ugovor proti pododsekovi reformi. Resolucija in govor sta bila jednoglasno sprejeta z navdušenjem. Nato se oglasi k besedi Dr. Krek, povdarjajoč kako lepo kaže cerkveno življenje bratovsko enakost vseh ljudij. Pri božji službi se zbirajo razni stanovi, razni značaji, a vsi z jednim namenom in z jednim prepričanjem, da so namreč vsi božji otroci in bratje med seboj. Pravo krščansko bratovstvo se najbolj oživlja pri skupni službi božji; ljudje, ki ne obiskujejo cerkve, zgube tudi smisel za bližnjega. Pozivljal je dalje navzoče k odločnosti in nevstrašenosti. Dolžnost vsacega kristjana je sicer, da se poniža pred svojim Bogom in da očisti svoje srce vsake jeze. Toda to ga ne sme zavirati, da bi v javnem življenju ne nastopil z moško odločnostjo za pravico in resnico.

Potem je govoril se Gostinčar o zavarovanju delavcev za starost in onemoglost. Kazal je žalostne posledice brezbriznosti mogotcev in delavcev samih za delavski stan v tem oziru. Pozivljal je navzoče, naj se izrečejo odločno vsi zato, da se da delavcem, kar je za nje potrebno in med tem je gotovo zavarovanje za slučaj starosti in onemoglosti. Potem je predlagal v tem smislu sestavljeno resolucijo, ki je bila jednoglasno sprejeta. Nato je nastopil Rakovec, ki je v izvrstnem govoru naglašal pomen današnjega romanja na Šmarno goro, ter dejal, da naše društvo bo gotovo obvarovala Mati božja, katera je zaščitnica njegova. Predsednik je nato s slava klici na cesarja in papeža zaključil shod. Nato vršila se je prosta zabava, pri kateri so društveni pevci pod vodstvom č. g. Ferjančiča izborna peli lepe pesmi.

Slovensko kat. delavsko društvo je spremilo 8. t. m. zopet jednega člana k večnemu počitku. Umril je namreč član Jernej Guzelj, 31 let star, za jetiko. Pred petimi tedni mu je umrla mati in od tega časa je jel bolehati. Bil je mladenič lepega, krščanskega značaja. Društveniki so se v obilnem številu vdeležili njegovega pogreba. Naj v miru počiva! — Od 19.—22. tedna je društvo izdalo lepo svoto 139/30 gld. za podporo svojim obolelim članom. — Potres je tudi društveno blagajno hudo potresel, vsled tega se odbor najiskrenejše zahvaljuje č. gg. Avg. Šinkovecu in Fr. Porenti, ki sta darovala vsak po 5 gld. v društvene namene. Č. g. umrli F. Knific je zapustil društvu v oporoki 100 gld. Bog bodi plačnik in obudi mnogo posnemalcev!

Iz Zagorja dne 6. julija. Kdo laže in obrekuje? Malo, da ne v vsaki številki social-demokratske trobente »Delavec« je brati, kako krščanski socialisti hujskajo in slepijo ljudi, vzlasti pa, da sejejo sovraštvo po deželi. To vzlasti velja o duhovnikih kakor trdi »Delavec«. Zaradi tega spuščajo social-demokratje ves svoj žolc, vso svojo zavist, vse svoje zabavljice ravno na duhovnike. Trosijo in širijo med svoje privržence tako debele laži, da se mora vsakemu količkaj poštenemu človeku gnjusiti. Zakaj pa tudi ne, saj je to najboljša mast za njih social-demokratski voz, da se jim ne vstavi sredi ceste. — Dokaz temu je ta-le slučaj:

*) S tem spopolnujemo zadnjo kratko črtico o shodu.

Dné 21. jnnija šel sem ravno od obhajila iz vasi Kisovec. Tu dobim več možakarjev. Govorica se precej obrne na socialne demokrate. — Izmed navzočih (bilo nas je vseh od 20 — 30 otrok, žensk in možakov) — bi mi prav rad dokazal neki social-demokrat Ulčar po imenu, (tako so mi povedali, poznal ga še nisem), kako so duhovniki vedno nasprotovali in še sedaj nasprotujejo razvoju in zboljšanju delavskega stanu. Dokler je kaj vedel, sem ga poslušal, a dokazov ni imel nič. — Pojasnim mu ob kratkem vso zadevo iz zgodovine, kako se je ravno cerkev in duhovništvo potegovalo in se še sedaj poteguje za delavski stan. — Slednjič mi odgovori: »Na konec vem, da jim ne pridem, ampak nekaj jim še povem; V Hrastniku je umrl neki bogati »Logar« po imenu in župnik so pogreb računali 200 gld., reci dvesto goldinarjev.« Vprašam ga, je bilo li to v Hrastniku, on mi odvrne, da. »Če je to resnica, mu odvrnem, je vsa moja oprava od sedaj-le nadalje Vaša, ti možje so Vam priče.« Ker je trdil še vedno, da je to resnica (in to v pričlo cele množice), obrnem se takoj naslednji dan s pismeno prošnjo do č. g. župnika, da mi vso stvar, če mogoče kmalu, natanjko sporoči. Iz pisma, ki ga hranim, izvem, da je sprevod (1 uro daleč od doma) za 9 oseb (duhovni, organisti itd.) stal 48 gld. 16 kr. Ker vem, da izvirajo take laži od soc. demokratov in da veliko škodujejo, zato vsaj jedno, o kateri sem slučajno izvedel, javno popravljam. Sličnih lažij slišal sem tukaj že mnogo, vzlasti da sosednji dekani in župniki zabavljajo na prižnici čez katol. del. družbe. — Sem sicer pozvedoval, a do konca nisem mogel priti, ker se razširjevalci taci novic radi potuhnejo. Resnice se bojé!

Nekateri ljubljénki social-demokratov se posebno nad tem spodtikujejo, zakaj je katol. delav. družba samo pri nas v Zagorji, zakaj ni tudi v sosednjih farah in sploh drugodi nikjer? Berite, berite, koliko jih je že samo med Slovenci, koliko na Dunaju in drugodi v Avstriji, koliko na Laškem, Francoskem, Nemškem, Španjskem itd. — Social-demokratični agitatorji vam tega gotovo ne bodo govorili na shodih, kako se po raznih krajih krajih snujejo in razvijajo katol. delav. društva, saj bi s tem sami sebi v skledo pljuvali, za preveč neumne jih pa tudi nikarte imeti. — Od tod tedaj ta gorostasna nevednost, da je na celem svetu kat. delav. družba samo v Zagorju. Z lažmi in nevednostjo nas ne bodete nikdar za se pridobili.

Tomaž Rožnik,
kapelan.

Politika po svetu.

Delegaciji sta letos kmalu izvršili svoje delo s tem, da sta vse dovolili, kar je hotela vlada. Še Mladočehi so bili lepo pohlevni. Državni zbor je imel sicer zelo dolge seje z obširnimi govori, toda znamenitega ni nič sklenil. Sedaj govoré poslanci na stroške davkoplačevavcev o proračunu za letošnje leto; menda bodo vsaj preje končali svoj razgovor, predno sklenemo leto. Dné 27. jun.

je govoril poslanec Veber z Morave. Njegove besede so zelo zanimive tudi za nas in za naše social-demokrate. Našteval je namreč med drugim avstrijske denarne mo-gočnike, rekoč: »Kralj jim je Rotsild, knezi Kenigsvarter, Tramve Rajces i. t. d. (sami judje.) Prosim, povejte mi, koliko trapistov, kapelanov, župnikov in škofov je med njimi. In vender se toliko laže o bogastvu katoliške cerkve in duhovstva, da bi na to obrnili reveži svoje oči. Statistični mesečnik prof. Šmidta piše, da ima vseh 33 avstrijskih škofov 1, 384.000 gld. dohodkov. Na jednega pride povprek 42.000 gld.; jedna tretinja tega odpade za davke. Vseh 10.830 cerkvâ v naši polovici je imelo l. 7.790.000 gld. dohodkov; jedna cerkev torej povprek 713 gld., s katerimi si mora vse vzdrževati. Premoženje vseh cerkvâ znaša 119 milijonov; jeden sam jud, Kenigsvarter ima več premoženja, nego 10.000 cerkva. 1012 samostanov ima 6 milijonov dohodka. Povprek dobi jeden samostanec po 293 gld. Naj menjajo ž njimi Gutman, Kenigsvarter, Rajces in Rotsild. Rotsild ima vsako leto od ostravskih premogokopov in od severne železnice 20 milijonov dohodka; dvakrat več, nego vseh 12.000 duhovnikov v Avstriji skupaj. Uradniki Ferdinandove severne železnice so plesali prav takrat, ko so ležali v Karvinu kupi sežganih ljudij. Ko je na Dunaju gorelo gledališče na Ringu, so nabirali po celem svetu in sijajno preskrbeli vse družine ponesrečenih. Za družine ubogih premogokop nimajo družega, nego lepe besede. V gledišču ponesrečeni so se ponesrečili pri zabavi; lahko bi bili ostali doma. Karvinski premogokopi so umrli pri svojem poklicu. Toda med 300 ponesrečenci v gledišču na Ringu je bilo 240 judov. Zato so tedaj nabrali zanje 2 milijona gld.« — Tem besedam nimamo ničesar dodati. Naj si jih tudi »Delavec« dobro premisli!

Belgijski socialistični poslanec Denis je predlagal v zbornici, naj se osnuje v Bruselju delavski urad, ki bi imel svoje podružnice po celi Belgiji. Preskrboval naj bi brezposlene delavce z delom. Vodili naj bi ga sami delavci. Ta predlog je zbornica pretekli mesec zavrгла. — Predlog je sam na sebi zelo pameten; saj je res potrebno, da se uvede neko posredovanje za delo. — Na Francoskem imajo delavci že več časa tak zavod; toda ne rabijo ga zato, da bi res skrbeli za delavce, marveč samo za social-demokratično agitacijo.

Komedije. Kako slabo stojé novodobne države, nam kaže to, da se tako naglo menjajo vlade. Zadnjič smo poročali, da so pri nas odstopili vsi ministri in da imamo sedaj samo začasno vlado. Danes imamo povedati že zopet o celi vrsti odstopivših ministrov. — Tako je koncem prošlega meseca odstopil judovski ljubljenec Rosberi, angleški ministerski predsednik z vsemi tovarisi. Prišel je v tretjič Šelsberi na krmilo. Ta je še slabši od prvega, ker je nasprotnik ubozega, zatiranega nizkega ljudstva in delavcev. — Na Srbskem je odstopilo Krističevó ministerstvo in komaj so dobili Novakoviča, da je prevzel ministersko predsedstvo. Malo srbsko kraljestvo je čez glavo v dolgeh. Bivši kralj Milan, oče sedanjega kralja, je s svojo zapravljivostjo tako daleč pripeljal srbsko zemljo, da je ne čaka družega, nego k a n t. — V Čile v

južni Ameriki je tudi odstopila vlada. — Na Turškem imajo novega velikega vezirja. — Po vseh državah se pa sedanjim vladam majejo sedeži: na Nemškem, na Francoskem, posebno pa na Laškem Krispiju, kateremu so v zbornici dokazali, da se je za življenje prve žene iznova oženil, da je prodajal redove, da je rimsko banko goljufal za ogromne svote, da je ponarejal javne listine itd. Jedino upanje nam je čilo krščansko-socijalno gibanje, ki se vzbuja po celem svetu in ki je jedino sposobno, da obudi trdno, stalno in urejeno državno življenje namesto sedanjih — komedij.

Ruski minister notranjih rečij je izdal za delavce zelo koristno določbo. Ob času žetve se namreč na Ruskem iz močno obljudenih srednjih pokrajin podaja na tisoče delavcev in delavk proti jugu; tudi na Nemško jih gre zelo mnogo, ker tam primanjkuje delavskih močij. Minister je ustanovil poseben odbor, ki ima skrbeti za te-le tri stvari: Prvič mora preseljevanje urediti po potrebah, da ne pojde v jeden kraj preveč, ni v drugi premalo delavcev. Drugič mora skrbeti za delavce po poti; vozna cena jim je celo znižana in tretjič mora jih varovati, da jih delodajavci gledé plače ne goljufajo. Tudi pri nas bi se imeli mnogo učiti od ruskega ministra. Na stotine slovenskih delavcev hodi leto za letom na Hrvaško, v Galicijo, in tudi izven mej naše Avstrije. Pridnost in spretnost slovenskih delavcev slovi povsod, kjer jih poznajo. Žalostno pa je, da jih čestokrat brezsrčni posredovavci goljufavajo, da je groza. Doma jih že zaarajo, dajo jim za pot in predno še delavec prvič vdari s sekiro, je že za več tednov zavezan delati za posredovavca, ki z ogromnimi obrestmi dobi posojeno svoto povrnilo. V tem oziru je treba pomoči. Delodajavci goljufavajo pa delavce pri bolniški blagajni in pri zavarovanju proti nezgodam. O ti stvari bomo še natančneje spregovorili. Za sedaj le opozarjamo vlado, naj se ozira tudi na te delavce. Delavcem pa kličemo, naj se med seboj združijo in skupno vstavijo krivicam, ki se jim godé.

Razvedrilo.

Svoji k svojim.

Mizarski mojster je bil, — skromen vaški mizar. Nekaj posebnega, prazničnega je že bilo, ako mu je bilo ob kakem kmečkem ženitovanju naročeno, naj izdelava par posteljnjakov. Skromen je bil zaslužek, kateri mu je prinašalo njegovo delo, tako skromen, da ga kar ni bilo moč primerjati z bogastvom druge vrste, s katerim ga je oblagodaril Bog: dvanajst otrok je odrasčalo v njegovi koči! Seveda si je mož pomagal, kakor si je mogel. Dvanajst jih je bilo, a dosegli so vsi ona leta, v katerih si človek že lahko sam pomaga. Kakor odpade prezrel plod z drevesa, tako so se polagoma izgubljali otroci iz male koče; svet jih je vsprejel v svoje naročje ter jih razposlal in raztresel sem in tja, kamor je pokazala božja previdnost.

Od vseh svojih dvanajstih otrok je imel mojster Marko le še dva blizo sebe, jedno hčer in najstarejšega sina. Hči je bila slabo in žalostno zadela: zavezala se je bila v zakonu z možem, kateremu je bilo vse na svetu pijača. Borno, pa tem težje in mučneje je odrejala svoje otroke. Da bi povračala staremu očetu, kar je storil nekdanj zanjo, na to niti misliti ni bilo. Pokazalo se je zopet, kako resničen je star pregovor, da lažje preredi je d e n oče dvanajst otrok, kakor dvanajst otrok je d n e g a očeta.

Ko so mojstru Marku odpovedale moči in so stare noge le težko stale dlje ob stružnici, — da bi ne imel še jednega izmed svojih dvanajstih, Tomaža, najmlajšega, prostega, še neoženjenega — ne bi se bil mogel preživiti drugače, nego da bi semtertja potrkal pri kaki dobri gospodinjji na vrata.

K sreči Tomaž ni šel po svetu, navadil se je mizarstva in pravzel očetovo delo. Staremu očetu se je odvalil velik kamen od srca, ko se tudi ni branil z dolgovi preobložene koče. Saj je bila že skoraj izgubljena.

Božji blagoslov je bil nad Tomažem viden; celo stare dolgove je polagoma plačeval. Hudo je obžaloval osiveli mizar, da se je njegova zvesta družica, ki je toliko let trpela z njim vred, preje ločila, nego je zavladalo tako zložno življenje na mizarjevem domu.

Pa — da bi le tako tudi ostalo!

A Tomaža je dobila ljubezen pod svoje peroti, čudna, prav nespametna ljubezen. Neumna je bila ljubezen, ker njegova izvoljenka ni bila zanj. Starejša je bila kot Tomaž, in razvajena, da bi si še misliti ne mogel, kako. Skisana, ocvetela hišna je bila po stanu, a znala se je je z raznimi sredstvi tako prestvariti, da je bila kakor pomladanska rožica. Pa tudi pokazati se je znala — usta so bila iz samega među; le parkrat se je zasuknila okrog neizkušnega Tomaža in prikupila se je njegovemu srcu.

— Prikupila se je celo staremu Marku, dasi je vedno prigovarjal svojemu Tomužu, »da je zanj bolje, ako si izbere kako krepko, čvrsto ženo, ki je delavna, ne pa kaj tako mehkega in sladkega, kakor je grajska gospica Olga, kateri v njeni službi bolj strežejo kakor milostni gospej. »Svoji k svojim!« poudarjal je. Toda Tomaža si je bila dobro navezala, starčkove besede so bile bob v steno.

Mladi mojster Tomaž se je oženil z gospico Olgo, ki ga je vzela, ker drugega ni mogla dobiti.

A sedaj je bilo gorjé doma v mizarjevi koči!

Nežni Olgi kajpada nobena stvar dovolj všeč. Ali je denar, da se nakupi novo, ali ga ni, za to se je malo menila.

Iz sobe je morala stara ropotija, katero je pred poroko vedno hvalila, kako »prikupljiva« da je.

Okraske, pregrinjala in preproge je razobesila povsod, da je bila mala soba tem »okusnejša«. Iz hiše je morala pred vsem stružnica, ki je redila vso družino, iz hiše morala očeta Marka postelja. Drvarnica, v kateri je vleklo in pihalo na vseh straneh, bila je sedaj Tomaževa delavnica, staremu očetu pa so pripravili pod

streho borno ležišče. Kako se trudita, v to se ni utikala, — gospa Olga je imela sedaj vsaj jedno sobo, v kateri je mogla živeti; ne bi prenašala, ako bi vse ostalo pri starem.

Proti koncu poletju je bila poroka; sreča za očeta Marka, da je bila naslednja jesen lepa in dolga. Sedel je vsaj lahko zunaj na prostem; — v sobici, v kateri je gospodaril celo svoje življenje, bilo mu je sedaj težko pri srcu.

Ako se je vsedel, zadel je gotovo ob kako stvar, kadar je vstal, obviselo je gotovo kaj na njem; dobra sinaha je znala tako prikrito, a tem bolj zbadljivo grajati, da se je je starček najrajše ogibal. Kaj pa je tudi hotel? Pipica tobaka mu je najbolj dišala. Dokler Olga ni bila Tomaževa soproga, zvijala je staremu očetu papirčke, da si je z njimi prižigal tobak, — sedaj mu je kratko malo prepovedala s tem »smradom« kužiti ji sobo.

Ljubezniva soproga je imela še druge muhe, s katerimi je mučila svojega moža, prav posebno veselje pa je imela do starega očeta. Kako naj držita nož in vilice, učila ju je, in kadar je prijel kdo pri obedu košček prekajenega mesa z roko, zgrozila se je in kriknila: »Uj, ostudno!« ter odhitela iz sobe, kakor bi Bog ve kaj strašnega videla.

Ako pa je le prehudo obdelavala starčka, vzrastel je pač tudi Tomaž, naj si tudi je bil sicer hudo zaljubljen in dobrodušen — toda sedaj je bil takoj ogenj v strehi, kar je očetu Marku še bolj težilo srce. Zato je raje prosil, da je dobival svoje kosilo v posebno skledico; sedal je potem zunaj pod oreh, bolj mu je dišalo brez prta in prtiča.

Umikal se je stari oče sinahi, kolikor je mogel, a vkljub temu kazala mu je očitno, kako ji je na poti.

Vedno pičleje je bilo kosilo, ki mu je je dajala v skledico; skoro same ostanke, za katere sama ni več marala, polagala je za tasta na stran. Saj je vedela, da se radi ljubega miru v hiši ne bode pritožil. Saj je bil pa tudi vaje bolj slabega življenja mojster Marko, ki se je dostikrat iz ljubezni do svojih dragih otrok s praznim želodcem vlegel; čemu bi se toraj sedaj pritoževal, da je življenje prepričilo? Rajši je tiho trpel, nego bi napravljajl prepir.

Tako je lahko terpel, dokler ni bilo zime.

Ko pa je prikimala zima in radi hudega mrazu ni mogel več za prostem bivati, pogledal je mojster Marko v kupo trpljenja, katerega niti njegova potrpežljivost ni več zmagovala. Od jutra do večera ni jenjala gospa Olga godrnjati. Sedaj ji starček tega ni storil po volji, drugič se je zopet pregrešil proti onemu

Tomaž pa — ej, Tomaž! Njega je imela zvitá soproga tako pod petó, da se je le redko potegnil za starega očeta. »Pa jo poslušajte!« — take ljube svete je dajal svojemu očetu neprenehoma.

Tomaž se je izpremenil.

Ako bi bil še prešnji Tomaž, — nikdar ne bi bil izpregovoril besedij, katere je čul starček, ko je prišel mrazu ves premrl iz svoje spalnice nekega meglenege zimskega jutra ter se tiho, kakor je zahtevala gospa

Olga, približal sobnim vratom, da bi se v zakurjeni sobi ogrel. Huje kakor vse, kar je dotlej trpel, zbolele so starčka besede, ki jih je v tem trenutku čul iz ust svojega sina:

»Saj vem, da so ti navade starega moža zoperne — pa svojemu očetu vendar ne morem durij pokazati — potrpeti pač morava.«

Moj Bog, — to — to je bilo preveč.

Na vsem telesu tresoč se, odšel je starček z doma na prosto.

Ni več čutil ostrega mrazu, še tega ni vedel, da so mu solze neprestano lile po skrbij razoranem licu v belo brado.

Le jedno željo je imel: proč od kraja, v katerem je v nadlego lastnemu otroku, za katerega je toliko v življenju pretrpel. Proč z doma! Toda kam?

Kam? Kam drugam, kakor k hčeri, drugam se tako nima zateči.

Žalostno podobo družinskega življenja je ugledal, ko je prestopil hišni prag pri hčeri. Zeta so bili zopet z dela odgnali. Z bornim zaslužkom je že tako žena težko vzdrževala družino; sedaj pa je mož zahteval še onih par prihranjenih vinarjev. Kaj mu je bilo mar, jeli ima žena, ali imajo otroci skorjo kruha, da le njegovo grlo ne pogreša omake. Ker se je žena branila in pijancu ni hotela dati denarja, bil jo do krvi.

In to bežo naj zapuščeni starček še poveča? In beda bi bila večja, ako ostane. Drugam torej!

Še povedal mojster Marko ni, čemu je prišel, žalosten se je poslovil od hčere, pri kateri je upal pomoči.

Kako težko se je vračal — kako težko! Kako lahkih nog je bil sicer — naj so ga trle tudi najmučnejše skrbi — ako se je bližal domu! A danes kar naprej ni ni mogel, na vsako stransko pot je zavil, počasi pohajal po gozdih.

Tešč je bil prišel k hčeri, in skledice juhe, katero mu je skrivaj podala, kar ni mogel povžiti.

A lakote ni čutil, se na misel mu niso prišle telesne potrebe. Tudi se ni zmenil, v kakih kosmih je naletaval sneg ter zakrival zmrzla tla — naprej ga je gnalo, le naprej. Težavna pa je bila pot vedno bolj; sneg je bil vedno višji — — —

Do kolen se je udrlo starčku pri vsakem koraku, in marsikaterikrat je obstal, da se odsope. Privel je še močan veter in dvignil sneg s tal, in tudi dan se je jel poslavljati, — domov mora.

Obrne se mož in ubere pot skozi gozd, po kateri je prišel. Strma pot je bila, in še nagajivi veter! Skoro le plazil se je še po poti. Tako, sedaj je bil srečno na vrhu!

Pa, moj Bog, tako truden! Vroče mu je bilo, suhega ni bilo na njem.

Naprej ne more, dokler se ne odpočije — le malo sede, sicer ga noge ne nesó naprej.

Ob močno deblo se je uprl in nekoliko sedel.

Oj, kako dobro to dene! Tako dobro se je počutil, da se ni spominjal, kdaj bi bilo boljše zanj. In zaspan je bil — tako zaspan!

Sklenile so se mu nehoté roke, kakor bi opravljal večerno molitev, katere ni nikdar opustil. Šepetale so mu ustnice Oče naš ...

»In reši nas hudega — Amen — —«

Rešenega vsega hugéga so ga našli drugi dan. — Da ni trpel, marveč da se je mirno ločila duša, kazal je smehlaj na otrplih ustnicah. — Saj je odšel trpin — k svojim, tukaj trpina njegovi niso poznali!

Socijalni pogovori.

Socijalni pregled. Dne 29. in 30. junija so imeli češki krščansko-socijalni rudo- in premogokopi veličasten shod v Pribramu. Posvetovali so se o svojem razmerju do vere, do narodnosti, do drugih stanov, o delavskem času, o nedeljskem in prazničnem počitku, o plači, o akordnem delu, o bratovskih skladnicah, o zavarovanju proti boleznim in nezgodam, o napravah varnosti, o tisku in organizaciji. Prihodnjič prinese »Glasnik« vse njihove sklepe, da izprevidijo rudokopi, kako pameten in koristen je krščansko-socijalni načrt. Morda to zgane tudi slovenske trpine pod zemljo, da se tesneje oprimejo krščansko socijalnih društev. — V Galiciji se tudi šopirijo socijalni demokratje pod vodstvom — judov. Njihova imena so tako znamenita, da jih moramo naznaniti svojim bralcem; glasé se: Kaim N a h e r, Judež T r e n t e l, D i a m a n t, M e k e š in Izak D a š i n j s k i. Ta mož ima zelo žalostno-pomenljivo zgodovino. Bil je namreč urednik soc. dem. lista »Naprej« (Naprzó). Nedavno izide neka knjižica, v kateri ga napade jud Landmann in mu našeje veliko število umazanostij in sleparij. Dašinjski se je početkom zelo jezil; ko mu je pa Landmann zažugal, da še hujše stvari spravi od njega na dan, ga je jel socijalistični urednik prositi na vse kriplje, naj ga pusti v miru. Landmann mu je to obljubil, toda pod jednim pogojem: Dašinjski mora odpasti od krščanske vere, dati se obrezati, in prestopiti k judovstvu. »Urli« in »značajni« borivec za delavske pravice je to tudi storil in pri obrežanju dobil ime I z a k. Sedaj je pač tem boljši za soc. dem. voditelja. Taki dogodki bi menda vsaj morali odpreti našim socijalnim demokratom oči. Če jih ni sram tacih voditeljev, potem jim ne moremo več pomagati. — Na Ogorskem, v Rešici in Sekulu stavkujejo rudokopi. Godé se jim neznosne krivice. Poslali so odposlance v Pešto k ministerstvu, toda tam jih niso hoteli vsprejeti in poslušati. Pač pa so na drug način, prav po mažarski, jeli reševati delavsko vprašanje. Cela četa žandarjev je prišla med uboge stavkujoče trpine; delodajavci so kupili žandarjem kavčukove palice in s temi delajo mir in red. Udarec s tako palico boli bolj, nego z železno, ker se palica pregne. Žandarji jih pridno rabijo in res so s tem socijalnim pripomočkom že nekatere spravili na delo. Bog se usmili! — Dne 17. julija imajo francoski krojači shod v Bordó, kjer se bodo posvetovali, kako bi mogli omejiti njim tako škodljive konfekcije. — Koncem junija so imeli francoski socija-

listi svoj letni shod. Zastopanih je bilo 123 društev. Posebno so se postavili za pravico združevanja. Zastopnik železničarskega društva je proglasil, da začno vsi železničarji stavko, ako se jim prepové slobodno združevanje. Z njimi pritegnejo tudi drugi delavci in prične se revolucija, kakoršne se ni videl svet. — V osrednjeangleških premogokopih so bogati lastniki znižali delavcem plačo za 10 kr. na dan. Delavci so se že vdali za 8 kr., toda bogatini niso vsprejeli njihove ponudbe in so raje sami — vstavili delo. Na tisoče delavcev je brez kruha in dela. — Na Angleškem se pripravlja zakon v obrambo delavcev. Čudno je, da so se proti njemu postavile ženske, češ, da vsi tako imenovani delavski obrambni zakoni samo odganjajo ženske od dela. Moška delavska društva (Trades Unions) pa zahtevajo nasprotno, da se zakon čim najpreje izvede. Ta društva so združena med seboj in brojijo blizu 1 milijona delavcev z lastno organizacijo, ki se nikakor ne mara pokoriti ukazom nemških socijalnih demokratov. — Vso nesramnost socijalne demokracije razbira »Delavec« v zadnjem listu primerjajoč socijalne demokrate s prvimi kristjani. Ta primera je sicer že stara. Brali smo jo že pri Engelsu, v Arbeitercajtungi in drugod, toda vselej se nam zdi ostudna. Junaki v vseh čednostih, čistosti, pobožnosti, zatajevanju, ljubezni, potrpežljivosti naj bi bili podobni ljudem, kateri tajé Boga, dušo, slobodno voljo, življenje po smrti. Človek, ki more list s takimi trditvami brati ali celo podpirati, ne zasluži več kršč. imena, če je prav zapisan v krstni knjigi.

Kuga našega stoletja. III. Prestopimo zdaj od splošnih podatkov še dalje, k posameznim vrstam delavskega stanú. Kakor drugje, tako tudi tukaj nahajamo dva vzroka umrljivosti: nevarnost dela, škodljivost dela, (škodljivost dela pa ne tiči tako v samem delu, kakor v prostorih, kjer se delo vrši) in slaba plača.

Po teh vzrokih se vrstijo za seboj tudi posamezne stroke delavskega dela od 0.694 odstotnega do 1.74 odstotnega. Od najugodnejšega dela do najslabejšega se umrljivost potroji! Naš zakon sestavlja vse razne stroke v dve veliki skupini, in sicer v skupino obrtov po tvorniško izvrševanih in v skupino, ki obsega druge obrti. Ta razdelitev ni iz cela zanesljiva, pa nič ne de. — Splošno: obrti, ki se izvršujejo po tovarniško, kažejo na tisoč članov: 607 bolnikov in 11.79 slučajev smrti; — druge obrti pa na tisoč članov: — 416 bolnikov in 9 slučajev smrti. Najmanjšo bolehnost kažejo tovarne v izdelovanje oblačil: namreč 476 na 1000 delavcev — najvišjo bolehavost konjske železnice — namreč: 1336 bolnikov na 1000 delavcev. Pri drugi skupini najmanj bolehalo gostilničarski pomočniki (189 bolnikov na 1000 oseb), največ pa livci (909 bolnikov na 1000 oseb). Obe meji umrljivosti pri prvi skupini sta: tovarne za gumovite izdelke (7 oseb umrje na 1000 oseb) in tiskarne (17 slučajev smrti na 1000 oseb) — pri drugi skupini pa: mesarji (4 slučajji smrti na 1000 oseb) in valjavci (18 slučajev smrti na tisoč oseb). Pregledna slika o umrljivosti pri posameznih obrtih prve skupine (toraj pri obrtih tovarniški izvrševanih) nam podaje te le številke:

Vrsta po tovarniško izvrševanih obrtov.	Število delavcev	Koliko slučajev smrti pripada na 1000 delavcev
1 Tovarne za gumovite izdelke	1153	6.94
2 Tovarne za lesene izdelke	12676	9.23
3 Tovarne za koščeno in biserno robo	3024	9.26
4 Strojarnice	3642	9.5
5 Konjske železnice	2241	9.37
6 Železnice	120438	9.76
7 Tovarna za usnje	2300	10.—
8 Pivovarne	4359	10.09
9 Kamenolomi in jame	4382	10.50
10 Sladkornice in čistilnice	36638	10.92
11 Tovarne za kovinske izdelke, livar- nice, tovarne za kose, želje itd. . .	22496	11.38
12 Tovarne za vžigalne tvarine, žveplenke	3796	11.59
13 Rudniki, topilnice, valjarne in tovarne za žico	186.5	11.65
14 Srednja umrljivost te skupine	504051	11.79
15 Opekarnice in apnenice	9119	11.84
16 Tovarne za živež	2536	12.23
17 Papirnice	16246	12.62
18 Tekstilne tovarne (vse predilnice, be- lišča, barvarne, tovarne za vezilno robo)	168960	12.88
19 Steklarne	10496	13.05
20 Tovarne za lončene in porcelanaste izdelke	11582	13.02
21 Tovarne za oblačila (klobuke, rokavice čevlje itd.	9799	23.47
22 Tobačne tovarne (!) (državne!)	32520	14.08
23 Kemikalne tovarne (za amonijak, sodo, barve, umetna gnojila)	3594	15.16
24 Tovarne za gorivo in svetilo (plin, olje, sveče, vosek itd.	4362	15.59
25 Parni in vodni mlini (po tovarnem načinu	645	17.05
26 Knjigo- in kamenotiskarne	1322	17.40

Kaj nam kaže ta pregled? Na štirinajstem mestu se nahaja premer umrljivosti vseh tovarniških delavcev. Pa moremo li imenovati umrljivost prejšnjih že pred štirinajstim mestom naznačenih delavcev ugodno? Nikakor! Sicer je ugodnejša kakor umrljivost števil 15—26, pa niti ta ni naravna. Za naravno število moramo vzeti najmanjše število, pa še to s pridržkom, ker moramo tudi tukaj pripustiti, da je že marsikaj pogubno vplivalo na delavčevo zdravje. Tako število naravne umrljivosti bi imeli tedaj pri delavcih, ki so v tovarnah za gumovite izdelke — delo v teh tovarnah zdravju baje nič ne škoduje: ni težko in utrudljivo, delavci so tudi dosti dobro plačani — morda so zato ostali skoro naravni pri umrljivosti.*) Toda vse številke nad »6.94 na tisoč« nam predočujejo že nenaravno umrljivost, »kugo dela in gladu«. In seštejemo li delavce pod premerom umrljivosti (na 14 mestu), najdemo jih tu manjši del, torej večji del se nahaja nad onim premerom, ali kaže zares izvenredno umrljivost, ogromno! V tej vrsti precej na koncu dobimo državne tovarne — tobačne tovarne! Seveda vpliv dela samega, — prenapetje delavskih močij, slabo, pičlo plačo, oslabiljenje radi gladu državna uprava zanikava. Po krivici! In če prav po pravici; — ali ni državna uprava dolžna odstraniti vse, kar škodljivo upliva pri delu? Državne tovarne bi imele biti vzorne

*) Naravna umrljivost ljudi v starosti delavčevi (16—50 let) ljudi sploh zdravih in močnih, če pametno živijo, je seveda veliko manjša ter znaša okrog 3—5 oseb na tisoč.

v vsakem oziru! Noben izgovor ne velja! Če druge tovarne ne skrbé za zdravje in blagostanje delavstva, imajo vsaj državne tovarne skrbeti za to. Delavci niti v državnih tovarnah niso rešeni »kuge gladu in dela«.

Nad premerom (št. 14.) se nahaja tedaj večina tovarniškega delavstva! Spod nahajamo delavce zlasti onih tovaren, ki so pri nas v največjem številu zastopane predivnih tovaren. Kako bi ne? Usodo in revščino tega delavstva pozna vsak dobro, ni treba niti posebej kazati, kaj zvišuje umrljivost tega delavstva! Kuga gladu in dela — oslabiljenje in prenapetje in pasja plača uničuje delavce in napolnjuje žepe tovarnarjev. Še hujša se godi delavcem v tovarnah za oblačila: rokavičarjem, čevljarjem, klobučarjem, krojačem i. t. d. Manje jih je sicer, samo okrog deset tisoč, pa njihova umrljivost je dvakrat tako velika, kakor najmanjša umrljivost, ki smo jo vzeli za naravno. Iz tega se razvidi, da ne samo, škodljivi vplivi dela samega, pač pa glad, beda in sila zavoljo slabe plače jim koplje prezgodnji grob! — Trudapolno, oslabujoče delo jih je vvrstilo v vrste velike umrljivosti. Škodljiv vpliv dela samega, nezdravost, katera je z delom združena in koje odstranjenje se še dozda ni doseglo ali se sploh zanemarja, — to so vzroki visoke umrljivosti tudi treh zadnjih števil: kemikalnih tovaren, tovaren za gorivo in svetilo in tiskaren.

Drobtine.

Delavci in njihovi prijatelji. Predzadnji »Delavec« je pisal, da je narodna stranka veliko bližji soc. demokraciji, kakor pa klerikalna. In res je prav imel dotični člankar, zakaj vodniki tiste narodne stranke so menda menda prav po programu soc. dem. ravnali, ko je šlo za zboljšanje nekoliko krajcarjev plačila ubogim mestnim delavcem. Pretečeni mesec je pri neki seji mestnega zbora predlagal občinski odbornik g. A. K a l a n, naj se zboljša plača za 10 kr. vsem stalnim delavcem pri mestnem magistratu. Oglasila sta se pa obč. odbornika gg. Tavčar in Hribar proti temu predlogu; rekla sta pa, naj se le oglasi dotični delavec, kateri je pri magistratu v službi, ako je potreben (!); mestni magistrat mu gotovo ne bo odrekel podpore! Toraj raznovrstni uradniki, ki imajo 100 gld., tudi več mesečne plače, bili so potrebni draginjske doklade, le ubogi delavec mora delati za borih 70 kr. in mora imeti dovolj za se in svojo družino; ako bi bil pa potreben, naj prosí miloščine! Gospodje občinski odborniki varčujejo pri delavcih, ko so marsikateri tisočak že zagospodarili po nepotrebnem.

Litijska predilnica.*) Iz Litije: V 13. štev. Glasnika pisali ste o akordni plači delavcev in o tem Vam hočem tudi jaz nekaj poročati iz predilnice v Litiji. V ti predilnici je čez 400 delavcev in več kot polovica teh delavcev ima

*) Iz srca smo hvaležni za to poročilo in le prosimo, naj bi naši mnogobrojni prijatelji iz raznih krajev pošiljali nam take opise!

